

החלטה מס' 13/20

החלטת ועדת האתיקה בקובלנות נגד חה"כ ג'מאל זחאלקה, חנין זועבי ובאסל גטאס מיום כ"ט בשבט התשע"ו - 8 בפברואר 2016

הקובלנות

1. ועדת האתיקה קיבלה מאות קובלנות, מחברי כנסת (ובהם ראש הממשלה ויושב ראש הכנסת), ארגונים ואזרחים, נגד חברי הכנסת ג'מאל זחאלקה, חנין זועבי ובאסל גטאס, בקשר להשתתפותם ביום 2.2.2016 בפגישה עם בני משפחות של מחבלים מגל הטרור הנוכחי, תושבי מזרח ירושלים. הקובלים טוענים כי מפרסומים שונים עולה כי במסגרת הפגישה עמדו שלושת חברי הכנסת דקת דומיה לזכרם של המחבלים, ובכך, על פי הנטען, הביעו הזדהות עם מעשיהם.

2. מבין מאות הקובלנות שהוגשו כאמור, בוחרת הוועדה לציין קובלנה אחת במיוחד, זו שהגיש מיכה לייקין אבני, שאביו, ריצ'רד לייקין ז"ל, בן 76, נרצח באכזריות לפני מספר חודשים בשעה שנסע באוטובוס בשכונת ארמון הנציב בירושלים.

מר לייקין אבני ציין כי נדהם לשמוע שחברי הכנסת נכחו בפגישה עם אביו של המחבל שרצח את אביו, "בלי לשמוע מילת חרטה על מעשי בנו". לדבריו, "כשחברי כנסת נפגשים עם משפחות המחבלים, ואף מבטיחים לפעול למענם וקוראים לרוצחים "שאהידים", זה עלול להסית את בוחריהם לבצע עבירות דומות. פגישה כזו, מעבר להיותה פוגעת ומקוממת עד מאד, רק מרחיקה אותנו מחלום דו-הקיום לו ייחל אבי במשך שנים כה רבות."

התגובה לקובלנות

3. שלושת חברי הכנסת מסרו לוועדה תגובה משותפת מפורטת, בה ציינו כי הם "דוחים מכל וכל את הקובלנות וכלל הטענות כנגדנו, שכן הן נשענות על תשתית עובדתית מוטעית ומסולפת שאינה מתיישבת עם המטרה שעמדה בבסיס הפגישה עם משפחות ההרוגים."

לדבריהם, "מטרתה הבלעדית של הפגישה עם המשפחות הייתה כדי לפעול להחזרת גופות בניהן לצורך קבורה כמצוות דתם. היוזמה לפגישה זו באה מכיוונם של נציגי המשפחות אשר פנייתיהם החוזרות ונשנות לרשויות הישראליות, בעניין זה, לא נענו לאורך חודשים ארוכים... ואכן, הפגישה התמקדה בנושא זה בלבד ובעקבותיה סוכם, כי שלושת חברי הכנסת יפנו בערוצי הכנסת ובייחוד לשר ארדן וימשיכו את המגעים אתו... המשפחות ביקשו את עזרתם של חברי הכנסת, כערוץ הידברות עם הרשויות הישראליות בכלל והשר לביטחון פנים בפרט,

נוכח העובדה כי הגופות מוחזקות כבר חודשים בידי משטרת ישראל ותחושת המשפחות כי הגיעו למבוי סתום בעניין זה. "חברי הכנסת הוסיפו כי עובר לפגישה זו וגם לאחריה "עשו מאמצים רבים לשחרור גופותיהם של ההרוגים הפלסטינים תוך הידברות והתכתבות עם השר לביטחון פנים, מר גלעד ארדן, דבר אשר מוכיח את מניעיהם הענייניים וההומניטריים..."

4. לעניין דקת הדומיה ציינו שלושת חברי הכנסת כי "מנהג זה הינו מקובל כמעט בכל האירועים שמקיימים הפלסטינים והיא דקת דומיה וקריאת "סורת אלפאתחה" מהקוראן, לכלל ההרוגים הפלסטינים בכל הדורות אשר נפלו בסכסוך הישראלי-פלסטיני, והיא התבקשה כהרגלו של מנהג זה, על ידי המארחים."

עוד ציינו חברי הכנסת כי הם "מדגישים את עמדתם העקרונית והמוסרית המתנגדת לפגיעה בחפים מפשע באשר הם."

5. לבסוף ציינו הנקבלים כי "ההשתלחות שלוחת הרסן כנגדם מקוממת במיוחד לאור העובדה כי רק לאחרונה נפגשה שרת המשפטים, איילת שקד, עם משפחתו של אחד העצורים בפרשת דומא וזאת לאחר שאותו חשוד הודה במעורבותו בשורה של פעולות על רקע לאומני. אותו ביקור לא עורר קולות מחאה או גינוי, לא כל שכן לא הביא לפתיחת הליך אתי נגד השרה, דבר אשר מוכיח כי המניעים מאחורי הגשת הקובלנות הינם מניעים זרים ומפלים המבקשים מוועדת האתיקה לנקוט במדיניות איפה ואיפה בהתייחסותה לפועלם הפרלמנטרי של חברי הכנסת."

6. בנוסף לתגובה בכתב, הופיע חה"כ זחאלקה בפני ועדת האתיקה, טען באריכות והשיב לשאלות חברי הוועדה. לדבריו, מטרתה היחידה של הפגישה היתה דיון בנושא החזרת הגופות של תושבי מזרח ירושלים, דבר החוסה תחת פעילותם הפוליטית הלגיטימית של חברי הכנסת ואינו מהווה הפרה אתית.

אשר לדקת הדומיה, חזר חה"כ זחאלקה על ההסבר שניתן בתגובה בכתב, לפיו אין המדובר בדקת דומיה לזכרם של אנשים ספציפיים, אלא של "כלל קורבנות העם הפלסטיני" וכי כך מקובל בחברה הפלסטינית, ואין לראות בכך הזדהות עם מעשי טרור.

עוד ציין חה"כ זחאלקה כי שלושת חברי הכנסת לא קיימו ביקורי תנחומים אצל משפחות ההרוגים הפלסטינים, כדבריו, וכי גם פגישה זו היתה פגישת עבודה שנערכה במועדון תרבות במזרח ירושלים, ולא בבית פרטי או ב"סוכת אבליים", כך שלא היה בה כל אלמנט של ביקור תנחומים או הזדהות עם מעשי טרור.

החלטת ועדת האתיקה

7. ועדת האתיקה עיינה בקובלנות ובתגובה להן, וכאמור גם שמעה את טיעוניו של חה"כ זחאלקה.

ראשית דחתה הוועדה את טענת הנקבלים לפיה יש לאפשר להם לפחות שבועיים להגיב לקובלנות לפי סעיף 15(א) לנוהל אתיקה לחברי הכנסת (קובלנות). סעיף 15(ב) לנוהל האמור מאפשר לוועדה להחליט, בנסיבות מיוחדות על קיצור התקופה האמורה, ובלבד שההזמנה לדיון תימסר לפחות 24 שעות מראש. במקרה זה סברו רוב חברי הוועדה כי קיימת דחיפות הנובעת מהכמות החריגה של הקובלנות ומההד הציבורי שנלווה לאירוע נשוא הקובלנות. בנוסף, וכפי שכתב יו"ר הוועדה לנקבלים, כל הקובלנות עוסקות באירוע אחד, נקודתי, שמלוא המידע לגביו מצוי בידיעתם ושהם כבר הגיבו עליו בתקשורת.

8. לגופם של דברים, הוועדה קיבלה את טענתם של חברי הכנסת הנקבלים, ויש לכך גם אינדיקציות רבות, כי הפגישה נועדה לצורך תיווך בין משפחות המפגעים לבין רשויות המדינה בסוגיית השבת גופות בני משפחתם. **הוועדה מבקשת להדגיש כי אינה רואה כל בעייתיות בעצם הטיפול בסוגיה זו על ידי חברי הכנסת, וכי לו העניין היה מתחיל ונגמר בכך, הוועדה לא היתה רואה בכך הפרה אתית** (מטעם זה, גם ההשוואה שעושים הנקבלים בין הפגישה שקיימו ובין הפגישה של שרת המשפטים עם משפחתו של אחד העצורים בפרשת דומא אינה מסייעת לעניינם).

9. עם זאת, אין מחלוקת כי במסגרת הפגישה התקיימה דקת דומיה טקסית בה עמדו חברי הכנסת הנקבלים. רוב חברי הוועדה סברו כי לא ניתן לקבל את ההסבר של חברי הכנסת לעניין זה, וכי גם אם אכן מדובר במסורת או מנהג בחברה הפלסטינית, הרי שאין זה ראוי כי חברי כנסת יטלו חלק במנהג מסוג זה, אשר נועד להאדיר אנשים שבחרו לרצוח ישראלים חפים מפשע כחלק ממאבקם במדינת ישראל ובמדיניות ממשלת ישראל. מצופה היה מחברי הכנסת לגלות רגישות לא רק למנהגים הפלסטינים אלא גם לרגשות הציבור הישראלי.

10. זאת ועוד, מעשה זה אף פורסם על ידי מפלגת בל"ד בעמוד הפייסבוק שלה, פרסום אשר יצר תהודה בחברה הישראלית ומחוצה לה והביא לתחושות קשות ביותר בציבור הישראלי בכלל ובמשפחות נפגעי הטרור בפרט. רוב חברי הוועדה אף הביעו חשש כי פרסום זה עלול לעודד מחבלים נוספים.

11. **לא אחת עמדה הוועדה על ההבחנה שבין חופש הביטוי הפוליטי והאידיאולוגי הרחב ביותר המוקנה לחברי הכנסת, גם כאשר עמדותיהם רחוקות מאד מהקונצנזוס, לבין הזדהות ועידוד מעשי טרור כנגד המדינה ואזרחיה. הוועדה אף דחתה בשנים האחרונות קובלנות רבות נגד שלושת חברי הכנסת הנקבלים והגנה על חופש הביטוי ומרחב הפעולה הפוליטי שלהם, גם כאשר אמרו דברים בוטים ומקוממים. כאמור, גם הפעם היתה הוועדה דוחה**

קובלנות על עצם המפגש עם המשפחות ועל הניסיון לסייע להן אל מול רשויות המדינה בהשבת הגופות.

12. אלא שבמקרה הזה, לפעילות לגיטימית בבסיסה נלוותה פעילות שלדעת רוב חברי הוועדה אינה לגיטימית כלל ועיקר, וחוצה את הקו שבין פעילות פרלמנטרית והומניטרית לבין פעילות שיש בה כדי עידוד ותמיכה למעשי טרור.

רוב חברי הוועדה ראו חומרה מיוחדת גם בעובדה שהעמידה בדקת הדומיה נעשתה בתקופה שבה מדי יום מתרחשים פיגועים וניסיונות לפיגועים כנגד אזרחי המדינה, ופיגועים אלה גובים מחיר יקר, הן בקרב יהודים והן בקרב ערבים. רוב חברי הוועדה סברו כי השתתפות באקט טקסי שכזה בימים אלה, ופרסומו באתר סיעתם של חברי הכנסת, עלולים להתפרש כמתן לגיטימציה לטרור ולהמשך שפיכות הדמים.

13. כללי האתיקה מחייבים את חברי הכנסת למלא את תפקידם "מתוך נאמנות לערכי היסוד של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית", ולייצג את ציבור הבוחרים "באופן שישרת את כבוד האדם, קידום החברה וטובת המדינה" (סעיף 1א לכללי האתיקה). מובן כי בדרך כלל אין בכך כדי למנוע מחברי הכנסת לפעול בהתאם לתפיסתם ולאופן שבו הם רואים את "קידום החברה וטובת המדינה". אולם העמידה בדקת דומיה לזכר הרוצחים, ופרסום הדבר, בימים כל כך רגישים, אינם עולים, לדעת רוב חברי הוועדה, בקנה אחד עם ערכי יסוד אלה, גם אם מעניקים להם פרשנות מרחיבה, והם מהווים הפרה של חובת הנאמנות החלה על חברי הכנסת.

14. בנוסף לכך, יש בדברים משום פגיעה חמורה באמון הציבור בכנסת ובתדמיתה, פגיעה שגם באה לידי ביטוי במספר הרב של התלונות שהגיעו לוועדה, ולכן הוועדה קובעת ברוב חבריה כי חה"כ זחאלקה, זועבי וגטאס הפרו את כללים 1א ו-2 לכללי האתיקה.

15. דעת המיעוט קיבלה את הסברי הנקבלים לגבי נסיבות העניין, וסברה כי לא ניתן לראות בכיבוד רגשותיהם של בני המשפחות משום הפרה של כללי האתיקה.

הסנקציה

16. חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם, התשי"א-1951, מסמיך את ועדת האתיקה להטיל סנקציות על חבר הכנסת שהפר את כללי האתיקה, לפי מדרג הקבוע בסעיף 13ד לחוק. הסנקציה החמורה ביותר הקשורה להפרה של כללי האתיקה היא הרחקה משיבות מליאת הכנסת וועדותיה לתקופה שלא תעלה על ששה חודשים, שבמהלכה חבר הכנסת לא יהיה רשאי להיות נוכח בישיבות המליאה והוועדות, אך יהיה רשאי להיכנס לישיבה לצורך הצבעה בלבד.

17. רוב חברי הוועדה סברו כי נוכח חומרת העניין, כמתואר לעיל, יש הצדקה לעשות שימוש בסנקציה זו במקרה שבפנינו. עם זאת, ראתה דעת הרוב כנסיבה לקולא את העובדה שחברי הכנסת לא באו לפגישה במטרה לעודד מעשי טרור אלא כלאו את עצמם לסיטואציה ממנה היו חייבים להימנע לאור משמעויותיה והשלכותיה, ולכן החליטה שלא להטיל על השלושה את העונש המקסימלי האפשרי.

18. כמו-כן ראתה דעת הרוב לעשות אבחנה לעניין העונש בין שלושת חברי הכנסת הנקבלים, זאת בהתחשב בהחלטות קודמות שקיבלה הוועדה בעניינם בהקשרים דומים.

לגבי חה"כ זחאלקה - היות ולא הושתו עליו סנקציות משמעותיות בשנים האחרונות, מצאה לנכון דעת הרוב בוועדה להטיל עליו, בהתאם לסעיף 13ד(ד)(4) לחוק החסינות הרחקה משיבות מליאת הכנסת וועדותיה (למעט השתתפות בהצבעות בלבד) לתקופה של חודשיים, החל מיום רביעי, 10 בפברואר 2016 ועד ליום ראשון, 10 באפריל 2016.

לגבי חברי הכנסת חנין זועבי ובאסל גטאס - ועדת האתיקה קיבלה מספר החלטות בעניינה של חה"כ זועבי בשנים האחרונות, ואף השיתה עליה עונשים משמעותיים (בכנסת ה-19 הרחקה משיבות למשך ששה חודשים בשל התבטאויות שמטרתן פגיעה במדינת ישראל ובביטחונה (החלטה מס' 16/19), ובכנסת ה-18 הרחקה משיבות עד סוף אותו כנס בשל השתתפותה במשט לעזה (החלטה מס' 55/18)). לגבי חה"כ גטאס התקבלה בכנסת הנוכחית החלטה המשיתה עליו נזיפה חמורה בשל השתתפותו במשט לעזה (החלטה מס' 1/20) והוועדה ציינה כי הסתפקה בעונש זה בשל גליונו האתי הנקי.

בנסיבות אלה מצאה לנכון דעת הרוב בוועדה להטיל על חברי הכנסת זועבי וג'טאס הרחקה משיבות מליאת הכנסת וועדותיה (למעט השתתפות בהצבעות בלבד) לתקופה של ארבעה חודשים, החל מיום רביעי, 10 בפברואר 2016 ועד ליום חמישי, 9 ביוני 2016.

החלטה זו התקבלה בישיבה שבה נכחו כל חברי הוועדה וברוב קולות חבריה.

ההחלטה תונח על שולחן הכנסת.

אהני

חה"כ יצחק וקנין
יושב ראש ועדת האתיקה